

THE FIRST SOCIALIST CONSTITUTION OF ROMANIA AND ITS HISTORICAL IMPORTANCE

Gherghina Boda

Scientific Researcher III, Deva Museum of Dacian and Roman Civilisation

Abstract: The democratic-liberal constitutional tradition was suddenly interrupted by the Constitution in 1948 which sanctioned the absolute control of the state over the entire economic, social and political life in Romanian. The "revolutionary" ideas of this fundamental act paved the way for cooperativization, nationalization and the establishment of the communist dictatorship, impairing existing rights and freedoms in the earlier constitutions, the politicization of the entire administrative apparatus and control over the judiciary. Conceived after the Soviet model, although it had been applied for only four years, it produced disastrous effects for the further development of the country.

Keywords: constitution, socialism, lawful, state, the dictatorship of the proletariat.

Termenul *constituție* provine din latinescul *constitutio* care înseamnă „starea unui lucru”, „așezare cu temelii”, originea acestuia găsindu-se în doctrinele contractului social, constituția fiind percepută ca o formă de pact social¹. Din cele mai vechi timpuri, odată cu formarea colectivităților umane, a apărut și necesitatea unor reguli și norme care să reglementeze funcționarea și organizarea acestora. În timp, aceste seturi de reguli s-au îmbunătățit și și-au extins aria de aplicare la toate domeniile vieții sociale. Nașterea statului a reclamat cu și mai multă necesitate implementarea unui sistem de norme juridice prin care să-și declare, susțină și exercite puterea. De aceea, putem afirma că apariția constituției a fost un proces îndelungat care a necesitat pe parcursul timpului multe acumulări cu caracter legislativ. Unii specialiști sunt de părere că prima constituție din lume este cea engleză apărută pe baza formulărilor din *Magna Charta Libertatum*, adoptată în 1215, însă prima constituție scrisă din lume este considerată cea de la Philadelphia din anul 1787, în 1791 apărând și prima constituție europeană scrisă, cea elaborată de Franța².

Definirea constituției cuprinde o paletă largă de interpretări, care în principiu se reduc la câteva elemente comune și definiții care sunt bine surprinse de Ioan Murariu în definiția sa în care „constituția este legea fundamentală a unui stat, constituită din norme juridice, investite cu forță juridică supremă și care reglementează acele relații sociale esențiale pentru instaurarea, menținerea și exercitarea puterii”³.

Deși au existat anumite norme juridice cu putere de acte fundamentale înainte de secolul al XIX-lea („Constituția cărvunilor” din 1822, Regulamentele Organice, Convenția de la Paris din 1858, Statutul din 1864), românii și-au elaborat prima Constituție abia în anul 1866, aceasta constituind primul act de manifestare juridică a independenței care va fi

¹L. Dagne, *Curs de Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București, 2012, p. 10.

²*Curs de Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Univ. Europeană „Drăgan” din Lugoj, Facultatea de Drept, p. 18.

³*Ibidem*, p. 17.

câștigată 10 ani mai târziu, la 9 mai 1877, precum și consacrarea oficială a monarhiei constituționale. Inspirată din Constituția Belgiei (1831), considerată cea mai liberală constituție din Europa acelor timpuri, Constituția românească „a inaugurat un sistem politic bazat pe principiile liberalismului și democrației”⁴. A fost promulgată de domnitorul Carol I la 30 iunie 1866 și publicată în „Monitorul Oficial” nr. 142/1 iulie 1866. Cuprindea 8 titluri și 133 de articole care consacrau făurirea statului național român, pe temeiul separării puterilor în stat se proclama monarhia constituțională, drepturile și libertățile cetățenești, cetățenii fiind toți egali în fața legilor, de asemenea proclama libertatea individului și inviolabilitatea domiciliului, interzicea pedeapsa cu moartea și confiscarea averilor, cu excepția unor cazuri speciale, proprietatea era declarată sacră și inviolabilă, religia nu mai constituia un impediment la împământare, proclama libertatea depline a cultelor, învățămîntului, a întrunirilor publice și de asociere⁵.

Importanța acestei prime Constituții românești rezidă în: consacrarea, pentru prima dată în istoria statului român, a caracterului indivizibil al statului care a primit numele oficial de România; a devenit primul stat constituțional din Europa de Sud-Est, fără a face vreo referire la vreo subordonare sau garanție față de Poarta Otomană sau Marile Puteri; avea la bază cele trei principii ale ideologiei liberale – separarea puterilor în stat (art. 32, 35, 36), guvernarea reprezentativă (art. 38) și suveranitatea națiunii (art. 31)⁶.

Schimbările sociale interne și mai ales internaționale au impus în timp modificări ale Constituției care să reflecte noile realități și alinierea la politicile europene. În 1923 este adoptată o nouă Constituție care promovează principiile democrației și oferă o mare coeziune economică, socială, politică, juridică și spirituală, pentru ca în 1938 să fie adoptată o altă Constituție, considerată din anumite puncte de vedere un regres față de primele două prin știrbirea principiilor democratice liberale. Actul istoric de la 23 august 1944 a readus în atenția statului român Constituția din 1923, principiile acesteia aplicându-se până în 1947 când, în urma schimbărilor politice majore din România, se simțea necesitatea acută a consfințirii juridice a acestora. Trecerea țării la comunism și începutul politicii de sovietizare reclama în mod expres o nouă Constituție care să legitimizeze cadrul politic de organizare și funcționare al tânărului stat comunist.

Modelul acestei Constituții a fost cel sovietic. La 6 martie 1948 este publicat proiectul Constituției de către Frontul Democrației Populare, dezbătut la 9 aprilie și apoi aprobat la 13 aprilie de către Marea Adunare Națională, cu unanimitate de voturi⁷. Constituția Republicii Populare Române (Legea nr. 114) a fost adoptată de cei 401 deputați prezenți și promulgată prin Decretul nr. 729/13 aprilie 1948, cu aceasta România intrând în sfera de influență sovietică pînă la prăbușirea blocului comunist din Europa de Est⁸. Constituția din 1948 reprezintă prima lege fundamentală de inspirație marxist-leninistă din România, fiind urmată în timp de modificări structurale totale materializate în alte două constituții socialiste elaborate în anii 1952 și 1965 și de 24 de alte modificări semnificative ale textului constituțional⁹.

Constituția din anul 1948 era structurată pe 10 titluri și 105 articole. **Titlul I, Republica Populară Română**, cuprindea articolele 1-4, prin care Republica Populară Română era declarată „stat popular, unitar, independent și suveran” (art. 1), înființată prin „lupta dusă

⁴ I. Alexandrescu, I. Bulei, I. Mamina, I. Scurtu, *Enciclopedia de istorie a României*, București, 2000, p. 8.

⁵ Ibidem, p. 9.

⁶ Gh. Sbârna (coord.), *Constituțiile României. Studii*, Tîrgoviște, 2012, pp. 12-13.

⁷ I. Alexandrescu, I. Bulei, I. Mamina, I. Scurtu, *Enciclopedia de istorie a României*, București, 2000, p. 23.

⁸ *Constituția de la 1948 și efectele sale*, p. 2, disponibil la <http://www.scritub.com/istorie/CONSTITUTIA-DE-LA-SI-EFECTELE-44716.php>, accesat la 5.10.2015.

⁹ Ibidem, p. 2.

de popor, în frunte cu clasa muncitoare, împotriva fascismului, reacțiunii și imperialismului” (art. 2), a cărei întregă putere „emana de la popor și aparținea poporului”, care își „exercita puterea prin organe reprezentative, alese prin vot universal, egal, direct și secret” (art. 3) iar aleșii poporului erau „răspunzători în fața poporului și pot fi revocați prin voința alegătorilor, în condițiile stabilite de lege” (art. 4)¹⁰.

Titlul II, Structura social-economică, cuprindea articolele 5-15 și reprezenta o noutate față de constituțiile anterioare. Prin art. 5 se declara existența a 3 tipuri de proprietate: a statului, a organizațiilor cooperatiste și a particularilor, persoane fizice sau juridice. Proprietatea particulară și dreptul de moștenire erau garantate și recunoscute prin lege, bucurându-se de o protecție specială dacă erau dobândite prin muncă și economisire (art. 8). De asemenea, bunurile comune ale poporului erau considerate drept temelie materială a dezvoltării economice și a independenței naționale a RPR, apărarea și dezvoltarea acestora constituind o îndatorire a fiecărui cetățean (art. 7). Nici proprietatea țărănească nu era omisă, art. 9 declarând că „pământul aparține celor ce-l muncesc”, statul garantând „proprietatea de muncă țărănească”, „încurajează și sprijină cooperarea sătească” iar pentru stimularea dezvoltării agriculturii „statul poate crea întreprinderi agricole”¹¹. Dacă utilitatea publică impunea exproprierea, acestea urmau să fie făcute pe baza unei legi și oferite despăgubiri stabilite de justiție (art. 10).

Toate bogățiile solului și subsolului aparțineau statului, ca bunuri comune ale poporului, trecerea acestora în mâinile statului stabilindu-se prin modalități legislative (art. 6). Acest art. 6 deschidea calea naționalizării care va avea loc la 11 iunie 1948 (*Legea Naționalizării* sau *Legea 119*)¹², la fel și art. 11 care preciza că atunci „când interesul general o cere, mijloacele de producție, băncile și societățile de asigurare proprietate particulară pot deveni bun al poporului”. Prin art. 12 munca este declarată drept „factorul de bază al vieții economice a statului”, o datorie cetățenească, care este sprijinită și apărută de stat. De asemenea, statul se obligă să protejeze orice inițiativă particulară pusă în slujba intereselor generale (art.13), să reglementeze și să controleze comerțul intern și extern (art. 14), să îndrume și să planifice economia națională pentru dezvoltarea economică a țării, a ridicării nivelului de trai și a garantării independenței naționale (art. 15)¹³.

Titlul III, Drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor, cuprindea articolele 16-36. Art. 16 declara deplina egalitate a tuturor cetățenilor în fața legii, fără deosebire de sex, naționalitate, rasă, religie sau grad de cultură, prin art. 17 pedepsindu-se orice manifestare de ură față de rasă sau naționalitate. Drepturile cetățenilor se refereau la: dreptul de a alege (persoanele care au împlinit vârsta de 18 ani) și de a fi ales (persoanele care au împlinit vârsta de 23 de ani) (art. 18); dreptul la muncă (art. 19); dreptul la odihnă (art. 20); drepturi egale pentru femei și bărbați (art. 20); dreptul la învățătură (art. 21); dreptul la folosirea limbii materne și organizarea învățământului de toate gradele în limba maternă (art.24); dreptul la sănătate (art. 25); dreptul de asociere și organizare (art. 32); dreptul de petiționare și trimitere în judecată a oricărui funcționar public pentru infracțiunile săvârșite în timpul serviciului (art. 34); dreptul de refugiu al străinilor urmăriți pentru activitatea lor democratică, pentru lupta de

¹⁰ *Constituția Republicii Populare Române*, pp. 1-2, disponibil la <http://www.cod-juridic.ro/constitutia-romaniei/constitutia-romaniei-1948.html>, accesat la 6.10.2015.

¹¹ *Ibidem*, p. 2.

¹² *Legea nr. 119 din 11 iunie 1949*, disponibilă la http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=1575, accesată la 6.10.2015.

¹³ *Constituția Republicii Populare Române*, pp. 2-3, disponibil la <http://www.cod-juridic.ro/constitutia-romaniei/constitutia-romaniei-1948.html>, accesat la 6.10.2015.

eliberare națională sau pentru activitatea științifică și culturală (art. 35)¹⁴. Celelalte articole fac referiri la familie, serviciul militar, inviolabilitatea domiciliului, libertatea conștiinței, religioasă, individuală, a presei, a cuvântului, a întrunirilor, mitingurilor, cortegiilor și manifestațiilor.

Titlul IV, *Organul suprem al puterii de stat*, cuprinde 28 de articole (art. 37-65) prin care se statuează că R.P.R. are ca organ suprem Marea Adunare Națională, unicul organ legislativ al țării, relevându-se modul de alegere al prezidiului, competențele directe, atribuțiile, votarea, dizolvarea. De asemenea, este legiferat jurământul care validează deputații, membri prezidiului și ai guvernului: „*Jur că voi servi poporul și Republica Populară Română cu tot devotamentul și puterea mea puterea mea de muncă, că voi păzi și respecta Constituția și legile țării; Că voi păstra secretele de Stat și voi apăra interesele poporului și ale Statului, libertățile democratice și independența patriei*” (art. 54)¹⁵.

Titlul V, *Organele administrației de Stat: Consiliul de Miniștri și ministerele* (art. 66-74), proclamă guvernul ca unic organ suprem executiv și administrativ, arată componența și sarcinile sale.

Titlul VI, *Organele locale ale administrației de stat* (art. 77-85), rămâne la aceeași împărțire teritorială în comune, plăși, județe și regiuni (art. 75) conduse de consilii populare locale (art. 76), cărora li se menționează modul de alegere și perioada de funcționare, precum și atribuțiile. Și aici modelul este strict sovietic. Aceste organe locale erau însă subordonate organelor centrale ceea ce din start excludea descentralizarea administrativă prezentă în ultima Constituție.

Titlul VII, *Organele judecătorești și parchetul* (art. 86-98) menționează că „*instanțele judecătorești sunt Curtea Supremă, una pentru întreaga țară, tribunalele și judecătoriile populare*” (art. 86), judecarea de orice fel, în afara cazurilor când legea dispunea altfel, se făcea cu asesori populari (art. 88). Prezidiul Marii Adunări Naționale, la propunerea guvernului, numea primul președinte, președinții și membri Curții Supreme, precum și procurorul general al RPR (art. 89). Modul de organizare și funcționare al instanțelor judecătorești, numirea și îndepărtarea judecătorilor de orice grad urmau să fie stipulate de o altă lege (art. 94). Această Constituție garanta dreptul la apărare în fața tuturor instanțelor (art. 92), precum și libertatea judecătorilor care nu se supuneau decât legii (art. 93). Parchetul avea sarcina de a veghea „*îndeosebi la urmărirea și pedepsirea crimelor împotriva ordinii și libertății democratice, a intereselor economice, a independenței naționale și a suveranității Statului*” (art. 96). Însă în practică lucrurile nu stăteau deloc așa.

Titlul VIII, *Stema, sigiliul, drapelul și capitala* (art. 99-102), stabilea clar că stema țării „*reprezintă munții împăduriți, deasupra cărora se ridică soarele. În mijloc se află o sondă, iar în jurul stemei o coroană de spice de grâu*” (art. 99), pe sigiliu era reprezentată stema (art. 100), drapelul compus din culorile albastru, galben, roșu avea așezată în mijloc stema (art. 101) iar capitala țării este orașul București (art. 102).

Titlul IX, *Modificarea Constituției* (art. 103-104) preciza că legea fundamentală a statului nu putea fi schimbată, parțial sau total, decât la propunerea guvernului sau de o treime din membri Marii Adunări Naționale iar proiectul acesteia se considera adoptat dacă a fost votat de două treimi din membrii MAN.

Titlul X, *Dispoziții tranzitorii* conținea art. 105 care preciza că prin adoptarea acestei Constituții erau desființate toate dispozițiile din legi, decrete, regulamente și orice alte

¹⁴*Constituția Republicii Populare Române*, pp. 3-5, disponibil la <http://www.cod-juridic.ro/constitutia-romaniei/constitutia-romaniei-1948.html>, accesat la 6.10.2015.

¹⁵*Ibidem*, p. 7.

dispoziții contrare acestora și că trebuie revizuite toate codicele și legile existente pentru a fi puse în acord cu noua Constituție.

Concluzii

Constituția din 1948 a avut ca model constituția sovietică, fapt reflectat de multe dintre articolele de lege și cuprindea o serie de noutăți „revoluționare”, care modificau sau excludeau total principiile democratice liberale din tradițiile constituționale anterioare: pentru prima dată în istoria României este consacrată forma de guvernământ republicană¹⁶; proclamarea suveranității populare; unicitatea puterilor în stat; reprezentarea poporului printr-un singur organ ales (Marea Adunare Națională); centralismul democratic; legalitatea populară, garantarea de către stat a tuturor drepturilor și libertăților cetățenești; planificarea economiei naționale; politizarea funcțiilor administrative atât la nivel central, cât și local; limitarea exercitării dreptului electoral¹⁷.

Trebuie menționat faptul că prevederile constituționale referitoare la țărani și la bogățiile solului și subsolului au deschis calea cooperativizării socialiste a agriculturii și a desființării proprietății țărănești individuale, precum și naționalizării unor bunuri aflate în proprietate particulară.

Această constituție, prin toate cele 105 articole, nu a făcut decât să deschidă calea spre dictatura unicului partid conducător și să legitimizeze controlul absolut al statului asupra întregii vieți economice, sociale și politice.

Bibliografie

1. L. Dagne, *Curs de Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București, 2012.
2. *Curs de Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Univ. Europeană „Drăgan” din Lugoj, Facultatea de Drept.
3. I. Alexandrescu, I. Bulei, I. Mamina, I. Scurtu, *Enciclopedia de istorie a României*, București, 2000.
4. Coord. Gh. Sbârnă, *Constituțiile României. Studii*, Tîrgoviște, 2012.
5. *Constituția de la 1948 și efectele sale*, disponibil la <http://www.scribub.com/istorie/CONSTITUTIA-DE-LA-SI-EFECTELE-44716.php>, accesat la 5.10.2015.
6. *Constituția Republicii Populare Române*, disponibil la <http://www.cod-juridic.ro/constitutia-romaniei/constitutia-romaniei-1948.html>, accesat la 6.10.2015.
7. *Legea nr. 119 din 11 iunie 1949*, disponibilă la http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=1575, accesată la 6.10.2015.
8. V. S. Curpăn, C.F. Grădinaru, C.St. Burleanu, *Constituțiile socialiste ale României din anii 1948, 1952 și 1965*, disponibil la http://sorincurpan.ro/articole/constitutiile_socialiste_ale_romaniei.pdf, accesat la 5.10.2015.

¹⁶ V. S. Curpăn, C.F. Grădinaru, C.St. Burleanu, *Constituțiile socialiste ale României din anii 1948, 1952 și 1965*, p. 1, disponibil la http://sorincurpan.ro/articole/constitutiile_socialiste_ale_romaniei.pdf, accesat la 5.10.2015.

¹⁷ *Constituția de la 1948 și efectele sale*, p. 2, disponibil la <http://www.scribub.com/istorie/CONSTITUTIA-DE-LA-SI-EFECTELE-44716.php>, accesat la 5.10.2015.